

ОСНОВИ ТРАСТА АНГЛОСАКСОНСКОГ ПРАВА

Апстракт: Траст (trust) је оригинални институт енглеског права који је настао за време Хенрија VIII, односно у XVI веку. Развивши се из средњовековног *isa* он је прилагођавао формализам тадашњег права стварним потребама. Он није производ никаквих теоријских конструкција, већ практичних потреба. Суштину траста представља концепција према којој је трасти номинални власник који управља и располаже предметом траста у корист бенефицијара као стварног власника или уживаоца. Његове основне карактеристике су уравнотежен правни положај трастија и бенефицијара, као и непостојање строгих ограничења у погледу предмета траста и његових учесника, што је утицало на његову еластичност, дуготрајност и вишеструку примену. Захваљујући томе траст и даље побуђује пажњу правника англосаксонског правног система, али и правника континенталног права, нарочито ако се узме у обзир жива економска сарадња између земаља ова два правна система.

Кључне речи: траст, подељена својина, врсте траста, еластичност траста.

Подељена својина

Енглески концепт својине формиран је под утицајем феудалног права, према коме је краљ једини законити титулар права својине на земљи (врховни сопственик), док су сви остали држаоци (tenants) са различитим обимом и садржајем овлашћења. На истој земљи може бити истовремено више титулара. Common Law не говори о власништву земље, већ о власништву права на њу. Дакле, у англосаксонском правном систему својина се схвата као подељено право. Више лица, истовремено, могу имати својину на истој ствари.¹ Зато,

¹ Аврамовић, С., нав. дело, стр. 346; Николић, Д., нав. дело, стр. 284. Оно реално одсликава феудалне односе, док *dominium divisum* (*Dominium directum* и *dominium utile*). Често се наводи и трећи елемент – *dominium eminens*, али он вероватно није део оригиналне теорије или је синоним за *dominium directum*) као производ средњовековних правника, представља покушај да се римско право примени на односе који му нису одговарали.

практично и нема ограничених стварних права, већ се она посматрају као врста својине².

Земље континенталног права, полазећи од римског концепта – *plena in re potestas* (потпуна власт на ствари), схватају својину као најсвеобухватније право које може имати једно лице. Титулар права својине има искључиво и, скоро, апсолутно право коришћења, уживања и располагања са ствари. Остала стварна права су само деривати својине и дају титулару само део овлашћења која припадају власнику (стварна права на туђим стварима или *iura in re aliena*). Као таква, својина је централни појам стварног права и представља једну недељиву целину односно, немогуће је да две или више особа имају одвојено право својине на истој ствари. Наравно, два или више лица могу, неподељено, имати удео у својини на једној ствари. Тада је реч о сусвојини.

Англосаксонска подељена својина делује збуњујуће на правнике континенталног правног система и подстиче погрешну асоцијацију на сусвојину. Код сусвојине сваком од сувласника припада целина овлашћења (коришћење, уживање и располагање са ствари), али у одређеном проценту. Дакле, и код сусвојине постоји подела својинског права, али не према садржини овлашћења, већ према обиму овлашћења. Подела овлашћења према њиховој садржини (употреба, уживање и располагање), у смислу да више лица имају различита својинска права, није у складу са својинским концептом континенталног правног система који за основу има римски *dominium*, као искључиво право једног лица.

У англосаксонском правном систему је обрнуто. Својинска овлашћења су подељена према њиховој садржини, тако да више лица могу имати различита својинска права (на пример, када једно лице има право уживања оно је „власник користи” – *beneficiary owner*). Институт који на најбољи начин репрезентује овакав концепт својине је траст.

Реч је о институту енглеског средњовековног права који се и даље развија и користи у многобројне сврхе. Концепт траста је углавном непознат и тешко разумљив правнику континенталног правног система³. Међутим, пре свега због економске сарадње са земљама англосаксонског правног система, потребно је

Милошевић, М., Феудална својина, Анали Правног факултета у Београду, број 1 – 4, 2001, стр. 592 (нап. 1), 596 и 597.

2 Гамс, А., Траст у англоамеричком праву, Анали правног факултета у Београду, број 3, 1957, стр. 300 – 301 и Ђуровић, Љ., Фидуцијарни пренос својине, Слободе и права човека и грађанина у концепту новог законодавства Републике Србије, Књига I, Крагујевац, 2002, стр. 111 – 112.

3 Додуше, постоје институти слични њему, као што је фидуција. Траст и фидуција имају и исто језичко значење – поверење. Такође, и код фидуције и код траста долази до разлика правне форме и економске садржине. У оба случаја странкама пренос својине није циљ посла, него само средство ради остварења жељеног циља. Међутим, за разлику од фидуције где је фидуцијант, као преносилац, економски уживалац, код траста је економски уживалац корисник, а може се десити да корисник буде и сам преносилац односно, оснивач.

указати на нека основна обележја траста. Пре тога, биће изложен његов појам и специфична терминологија, а затим и историјски развој без кога се не може схватити концепт подељене својине, који чини срж траста, па самим тим ни сам траст.

Појам траста и терминологија

Траст постоји када једно лице – сетлор, пренесе својину другом лицу – трастију, с тим да је трасти не ужива, већ има обавезу да њоме управља у интересу корисника траста међу којима се може наћи и сам сетлор⁴.

Према томе, траст чине: лице које преноси својину на имовини (он је оснивач траста и за њега Енглези користе назив settlor), лице на које се својина преноси (trustee) и које има обавезу да управља пренетом имовином у интересу корисника траста, корисник траста или бенефицијар (beneficiary или cestui que trust) и имовина која се преноси у својину трастија (trust property). Дакле, суштину траста представља концепција према којој је трасти номинални власник, а бенефицијар стварни власник или уживалац.

Код траста се срећу појмови као што су: trust property, legal title, legal ownership, legal owner, equitable title, equitable ownership, equitable (beneficiary) owner, legal proprietary interests и equitable proprietary interests.

Trust property представља ствар која се трастију преноси у својину. У правотехничком смислу trust property је имовина над којом трасти има legal title, а бенефицијар equitable title.

У енглеском језику title у буквалном преводу значи правни основ. Међутим, због апстрактности енглеске својине (својина не представља конкретно стварно право)⁵ title у енглеској терминологији значи својинско право⁶. Legal title би онда означавао законску својину, односно својину коју признаје Common Law – legal

---

Даље, код фидуције фидуцијарни споразум делује интер партес, док траст делује и према трећим лицима.

4 Види Underhill, A., A practical and concise manual of the relating to private trust and trustees, London, 1901, стр. 1. Види и преглед дефиниција траста код Nathan, J. A.- Marshall, O. R., The Law of Trusts, London, 1975, стр. 1 – 2. Гамс дефинише траст као „пренос својине са једног лица на друго с тим да је стицалац својине не ужива, него само управља њоме и то у корист једног трећег лица” (Гамс, А., нав. дело, стр. 301) Пошто се траст може установити и у корист аутора траста, Гамсовој дефиницији додато је да се међу корисницима може наћи и сам аутор. Такав случај постоји код pension fond trusts. Овде се оснива пензиони фонд у виду траста у корист запослених који су истовремено и оснивачи траста, а улогу трастија обично има неко предузеће.

5 Упореди са Гамс, А., нав. дело, стр. 306.

6 За разлику од Енглеске, код нас правни основ само ствара облигациони однос из кога произилази захтев за пренос стварног права које се код покретних ствари стиче предајом, а код непокретних ствари уписом у земљишне књиге.

ownership, а титулар такве својине назива се законски власник – legal owner. Трасти има legal ownership и зато је он legal owner. Као такав, он има својину у формално – правном смислу.

Equitable title означава економску својину (својину уживања), односно својину коју признаје Equity Law – equitable (beneficiary) ownership, а титулар такве својине назива се власник користи (економски власник) – beneficiary (equitable) owner. Корисник траста (бенефицијар) има beneficiary (equitable) ownership и зато је он beneficiary (equitable) owner⁷. Он, дакле, има економску својину.

Proprietary interests је општи појам који означава све облике стварноправних овлашћења. Пошто трасти има legal ownership, односно својину коју признаје Common Law, онда се и његова овлашћења (на пример, право да управља и располаже имовином) морају кретати у оквиру Common Law. Зато се трастијева овлашћења називају legal proprietary interests. Бенефицијарово овлашћење да ужива имовину која је поверена трастију, призната су од стране Equity Law, те се његова овлашћења називају proprietary equitable interests.

Историјски развој траста

Траст се развио из установе use која је у средњовековној Енглеској коришћена за држање земље. Као и код траста, и овде једно лице (feoffor) формално преноси својину другом лицу (feoffee to uses) да је држи у његову корист или у корист неког трећег лица (cestui que use). Пошто се уобичајени начин преноса земље звао feoffment (церемонијални пренос својине у присуству сведока), онда су и називи учесника установе use изведени из ове речи⁸.

Порекло речи use, прилично је нејасно. Мејтленд (Maitland) сматра да порекло речи use не би требало тражити у латинској речи usus, већ у речи opus, јер је израз ad opus у вулгарном латинском језику седмог и осмог века добио значење „у корист”. Израз ad opus је еволуирао (у ad oeps или ad eops, а касније се јавља у француском облику као a son eos,) док се није појавио као енглески „to the use of”⁹.

Шира употреба установе use почела је доласком фрањевачких монаха у Енглеску 1244. године, којима је, због завета на сиромаштво, било забрањено да имају било какву имовину. Они који су хтели да помогну фрањевачке монахе због њихове бриге о сиромашним старим и болесним људима, преносили су

---

7 Пошто equitable ownership и beneficiary ownership означавају исту ствар – својину уживања коју признаје Equity Law, у литератури се некад користи equitable ownership, а некад beneficiary ownership. Ради лакшег разумевања, ми смо ставили оба појма.

8 Pettit, P. H., *Equity and the Law of Trusts*, London, 1970, стр. 8 (напомена 3); Fratcher, F. W., *Property and Trust*, *International Encyclopedia of Comparative Law*, Tübingen, 1974, стр. 9.

9 Maitland, F. W., *Equity: a course of lectures*, Toronto, 1919. стр. 24. Види и Pettit, P. H., нав. дело, стр. 8 (напомена 2).

својину на ствари (најчешће се радило о земљи) на неко треће лице, али у корист фрањевачких монаха¹⁰.

Најважнији разлог за честу употребу установе *use* лежао је у феудалним ограничењима која су наметана власницима земље. Она се пре свега тичу наслеђивања¹¹. Ако неко остави пунолетног наследника, господару се мора платити *relevium*¹². „Ако неко остави малолетног наследника, господар може узимати приходе од земље и читавих 20 година, а може и уновчити наследников брак. На, крају, ако нема наследника, земља се заувек додељује господару”.

Излаз је нађен у институту *use*. Отац је преносио земљу неком свом пријатељу у кога има поверење, с тим да је пријатељ имао обавезу да земљу пренесе на сина или неко друго лице. Врло често, *use* су користили ходочасници пре поласка у Свету Земљу плашећи се да ће имање, у случају њихове смрти, а у недостатку пунолетног наследника, припасти господару. Зато је ходочасник преносио имање на треће лице које је њиме управљало док наследник не постане пунолетан¹³. *Use* се користио и у циљу заобилажења примогенитуре (права наслеђивања прворођеног сина)¹⁴. Статутом мртве руке (*Statut of Mortmain*), донетом 1279. године, забрањен је пренос земље цркви без дозволе круне¹⁵. Ова забрана је, такође, избегавана путем института *use*. Земља је преношена некој трећој особи – феофију, да је држи у корист цркве (*cestui que use*).

Из института *use* произилази да је феофи власник земље коју му је пренео феофор, као и да је имао обавезу да земљу држи у корист бенефицијара (*cestui que use*), али је та обавеза лежала на савести феофија. Како је према *Common Law* феофи имао *legal title*, корисник није имао начина да спречи феофија да располаже приходима супротно од феофорових упутстава (на пример, ако овај задржава приходе за себе). Да би спречио злоупотребе и заштитио бенефицијара, током XV века краљев канцелар је доделио правну заштиту бенефицијару према праву правичности (*Equity Law*).

На тај начин феофи има *legal title*, односно право својине према *Common Law* – *legal ownership* (законску својину, својину у формално – правном смислу). Феофи, као титулар права својине, назива се законски власник, формално правни власник – *legal owner*, и као такав има *legal proprietary interests*. Омогућавањем заштите од несавесног феофија и трећих лица, канцелар је кориснику обезбедио

10 Исто. Види и Maitland, F. W., *Equity*, стр. 24 – 25.

11 Fisher, H. A. L., *Collected Papers of Frederic William Maitland*, vol. III, Cambridge, 1911, стр. 335.

12 То је врста пореза који наследник плаћа феудалном господару када га овај прихвати као наследника, односно када добије *seizin* – право на држање и коришћење земље.

13 Fisher, H. A. L., *Collected Papers of Frederic William Maitland*, стр. 289.

14 Becker, R., Becker, R., *Die fiducie von Québec und der trust*, Tübingen, 2007, стр. 21.

15 Martin, J. E., *Modern equity*, London, 1993, стр. 9 (напомена 30).

економску својину (својину уживања), односно ону својину коју признаје Equity Law – equitable (beneficiary) ownership. Бенефицијар као титулар такве својине назива се власник користи (економски власник) – beneficiary (equitable) owner и као такав има equitable proprietary interests.

Оваква заштита бенефицијара довела је до масовне употребе установе use у циљу избегавања пореских обавеза, те је Хенри VIII тврдио да је његова каса нападнута установом use¹⁶. Зато је, под великим притиском Хенрија VIII, 1535. године донет Statute of Use којим Common Law признаје својину која настаје из установе use¹⁷ односно, бенефицијар је, поред equitable title, добио и legal title, чиме је use, практично, изгубио фидуцијарни карактер преноса права на феофија. Међутим, Енглези су ову забрану избегавали путем „use на use” (use upon use). Ако лице А пренесе земљу на лице Б у корист лица В, коју ово лице прослеђује лицу Г, онда се према закону први use укида, а други ће и даље важити. Пошто је заобиђена ова забрана, крајем XVI века судови су, уместо речи use, почели употребљавати реч trust (траст)¹⁸.

Подела права својине на legal title и equitable title учинила је да траст пређе пут од средства са ограниченим подручјем примене до једног еластичног средства које се користи у многобројним областима права.

Правни положај трастија и бенефицијара

Основна обавеза трастија је да управља имовином траста ради постизања сврхе због које је основан траст. У остваривању тог циља трасти мора да управља имовином са пажњом и вештином коју би показао у својим стварима и да се једнако односи према свим бенефицијарима¹⁹. Дужност је трастија да држи своју имовину одвојено од имовине траста, као и од имовине других трастова у којима је он ангажован као трасти²⁰. Он мора да води чист и исправан рачун о управљању имовином, као и да бенефицијарима даје информације о стању имовине²¹. Такође трасти има обавезу да овлашћеним особама исплаћује приходе када они буду доспели за наплату²². Трасти има дужност да буде лојалан бенефицијару, односно он мора да управља трастом једино у интересу бенефицијара. Ако трасти обавља посао који је у супротности са интересом бенефицијара, онда је његов интерес у конфликту са његовом дужношћу²³.

16 Исто, стр. 10

17 Гамс, А., нав. дело, стр. 302.

18 Martin, J. E., нав. дело, стр. 11.

19 Pettit, P. H., нав. дело, стр. 307.

20 Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 62.

21 Trustee Act 1925, s. 22 (4).

22 Trustee Act 1925, s. 27; Martin, J. E., нав. дело, стр. 522; Pettit, P. H., нав. дело, стр. 241.

23 Nathan, J. A.- Marshall, O. R., The Law of Trusts, London, 1975, стр. 466.

Ако има више трастија сваки је дужан да учествује у управљању имовином и контролише остале трастије²⁴. Трасти има дужност да инвестира новац који се налази у његовим рукама као прави власник²⁵.

Да би се остварила сврха траста, трасти може имати овлашћење на оправку и побољшање имовине дате у траст²⁶. Он може да осигура имовину траста за ризике, губитке и оштећења од било ког догађаја, а премију плаћа од средстава ван имовине траста²⁷.

Трасти би требало да ради добровољно и да не наплаћује своје услуге. Међутим, у акту о оснивању траста, може се предвидети да трасти буде плаћен за своје услуге. У пракси је то најчешћи случај, јер тешко би било наћи професионалца који би обављао посао трастија, а да за то не буде плаћен²⁸.

Трасти може продати имовину траста или њен део путем јавне продаје или путем уговора²⁹. Приликом продаје, првенствена дужност трастија је да обезбеди најбољу цену за своје бенефицијаре³⁰. У супротном, бенефицијари могу захтевати од суда да обустави продају³¹. Код продаје предмета траста може се поставити питање њеног утицаја на треће лица, односно купце. Трасти може продати имовину траста лицу које има стварно, директно знање (actual notice of trust) да је имовина коју је купио под трастом. Такво лице је несавесно. То је једна врста квазидекликта³². Зато ће је он и даље држати у корист бенефицијара, односно сматра се да је имовина и даље под трастом. Имајући у виду да га стварно знање о трасту чини несавесним и спречава у стицању имовине ослобођене од траста, купац, врло често, ни не жели да истражи да ли се та имовина налази под трастом. Тада он има посредно знање о трасту (constructive notice of the trust). У овом случају код купца не постоји *dolus*, али је он показао такав степен непажње који је једнак *culpa lata*. Зато је Equity Law развило принцип да купац, поред тога што мора бити поштен, мора бити и пажљив да би стекао имовину ослобођену од траста. Он мора да испита сва продавчева права онако како би то урадио пажљив купац³³. Уколико се и после пажљивог испитивања испостави да он није знао да је имовина под трастом, онда он има право својине

24 Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 61. Види и Martin, J. E., нав. дело, стр. 539 – 542.

25 Truste Act 2001, s. 3 (1).

26 Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 68.

27 Truste Act 2001, s. 34 (1, 2).

28 Martin, J. E., нав. дело, стр. 575.

29 Truste Act 1925, s. 12.

30 Pettit, P. H., нав. дело, стр. 319.

31 Martin, J. E., нав. дело, стр. 545.

32 Maitland, F. W., Equity, стр. 113; Gray, K. J. – Symes, P. D., нав. дело, стр. 28.

33 Gray, K. J. – Symes, P. D., Real Property and Real People (Principles of Land Law), London, 1981, стр. 29.

на тој имовини ослобођеној од траста³⁴. Дакле, бенефицијар може остварити своје право, како према купцу са стварним знањем о постојању траста, тако и према оном купцу који има посредно знање о трасту.

Што се тиче права бенефицијара на првом месту је његово право на *beneficial interest* (на пример, право бенефицијара на исплату пензије). Уколико трасти не испуни своју обавезу, бенефицијар може против њега подићи тужбу. Приликом повреде траста (*breach of trust*), која подразумева да трасти није учинио нешто што се од њега захтева или је учинио нешто на шта није овлашћен³⁵, бенефицијар може захтевати накнаду штете, а код грубих повреда замену трастија, па чак и да захтева од трастија да расформира траст и пренесе му *legal title*³⁶. Права бенефицијара су осигурана и принципом сурогације. Ако трасти користећи имовину траста купи Рембрантову слику, та слика представља сурогат траста и бенефицијар полаже право на ту слику. Ако трасти прода ту слику и од добијеног новца купи стан па га изнајмљује, а новац од станарине употреби за куповину аутомобила, онда бенефицијар полаже право и на стан, и на аутомобил³⁷. Ако трасти да стан и аутомобил на поклон, бенефицијар може да их захтева путем *equitable tracing*³⁸. Такође, у случају да трасти падне под стечај, његови повериоци не могу имати никакве захтеве према имовини која се налази под трастом³⁹.

У претходном делу видели смо да бенефицијар може остваривати своја права према купцима који имају стварно знање или посредно знање о постојању траста. Поред тога, бенефицијар може истицати своја права и против личних представника трастија (*executor and administrator*⁴⁰) који попуњавају место трастија после његове смрти. Такође, бенефицијар може истицати своја права и против повериоца трастија. Повериоци трастија не могу да се намире из имовине траста јер је трасти само формалноправни власник, док приходи од имовине припадају бенефицијару. На крају, бенефицијар може своје право истаћи и против трећег лица коме је трасти поклонио имовину и тиме извршио повреду траста. Са формалноправне тачке гледишта, пренос путем поклона је правно ваљан јер трасти има *legal title*. Али, како се *Equity Law* базира на савести, оно не може да

---

34 Исти је случај са хипотекарним повериоцем, ако је трасти ставио имовину под хипотеку.

35 Nathan, J. A.- Marshall, O. R., нав. дело, стр. 615.

36 Martin, J. E., нав. дело, стр. 544 и 599.

37 Becker, R., нав. дело, стр. 41.

38 Трасти има право да захтева од суда да се стечена имовинска корист врати у траст.

39 Matei, U., *Should Europe codify trust?*, *Themes in comparative law*, Oxford, 2002, стр. 239.

40 *Executor* је извршилац тестамена са задатком да уновчи покретне ствари, исплати поверице тестатора, уновчи његова потраживања и остатак подели наследницима. *Администратор* је онај кога поставља суд када нема тестамена, и он управља заоставштином у истом циљу као и *executor*.

штити поклонопримца. Било би неправедно да поклонопримац стекне својину на поклоњеној имовини која је ослобођена од траста⁴¹.

С обзиром на то, да бенефицијар има овако широка овлашћења, могло би се поставити питање природе његовог права, односно да ли је његово право *in rem* или *in personam*.

Бенефицијар има *equitable obligation* према трастију, односно бенефицијар има право да од трастија захтева повраћај предмета траста и испуњење обавеза које је одредио оснивач траста. Када се томе дода чињеница да је трасти, према обичајном праву, власник предмета траста, онда се мора рећи да је бенефицијарево право *in personam*. Али, ако погледамо круг лица према којима бенефицијар може истицати своје право (купци предмета траст са стварним или посредним знањем о трасту, лични представници трастија – *executor* и *administrator*, повериоци трастија и поклонопримци), морамо констатовати да је бенефицијарово право истовремено и *in rem* које делује *erga omnes*.

Класификација траста

Постоји неколико критеријума према којима се трастови могу поделити. Ми ћемо се сконцентрисати на две основне класификације – начин на који настају трастови и њихова сврха.

Према начину оснивања трастови се могу поделити на *express trusts*, *constructive trusts*, *resulting trusts* и *statutory trusts*.

Према сврси коришћења изричити трастови могу бити приватни (*private trusts*) и добротворни трастови (*charitable trusts*). Класификација трастова на приватне и јавне може се сматрати подкласификацијом експресних трастова. *Constructive trusts*, *resulting trusts* и *statutory trusts* спадају у приватне трастове.

Express trusts настају изјављеном вољом оснивача траста. Зато се они називају изричити трастови. У суштини, основно је правило да траст настаје изјављеном вољом оснивача, при чему настанак *constructive trusts*, *resulting trusts* и законских трастова (*statutory trusts*) представља изузетак од овог правила.

Constructive trust је траст наметнут од стране суда. Суд то чини у супротности са намерама странака да би се спречило неосновано обогаћење или превара (На пример, трасти прода предмет траста трећем, несавесном лицу које има стварно, директно знање да је имовина коју је купио под трастом - *actual notice of trust*. У том случају, суд ће установити *constructive trust* где ће то треће лице бити трасти у корист бенефицијара. Или, када трасти, од свог новца и новца који представља предмет траста, купи полису животног осигурања, а затим изврши самоубиство. Осигуравајућа кућа исплаћује новац трастијевој породици, а преварени бенефицијари траста могу тражити од суда да се, у погледу прихода из полисе, установи *constructive trust* за износ који је покојни трасти узео за куповину полисе.

41 Gray, K. J. – Symes, P. D., нав. дело, стр. 27 – 28.

Resulting trust настаје као последица понашања које се према правилима Equity Law посматра као еквивалент изјављеној вољи за оснивање траста односно, суд, на основу понашања странака, претпоставља да су оне желеле траст и сматра да је он установљен (ако приватни траст не важи из неког разлога, сматра се да трасти не држи ствар за корисника, већ за оснивача).

Statutory trusts настају на основу закона (према закону судија може наметнути траст особи која није способна да обавља послове због душевног обољења⁴²).

Употреба траста

Најчешће коришћену врсту приватног траста представља породични траст (family trust). То је инструмент који служи збрињавању чланова породице. Он се користи и у случајевима када лице не може да одлучи коме да додели имовину. Тада је оснивач преноси у траст да буде чувана док је он жив, а после његове смрти је добијају они које је он одредио. Може се основати породични траст да би се заштитила породична имовина од стечаја који је наступио због дугова једног или више чланова породичне групе (protective family trust)⁴³. Данас, предмет породичног траста често чине хартије од вредности, те се намеће потреба за једним или више трастија професионалаца (нарочито ако је у питању породични посао) који би управљали предметом траста као целином. Ипак, основна функција породичног траста тиче се смањења пореских обавеза. Имовина која доноси велик приход даје се у траст, на пример у корист ђака или жена – домаћица јер је њихов порез на доходак најмањи⁴⁴.

Данас, траст се најчешће користи ради управљања имовином и у комерцијалне сврхе. На пример, већ помињани Pension fond trusts, где се у неком предузећу оснива пензиони фонд у виду траста у корист запослених (што им обезбеђује право на старосну пензију, а члановима породице право на породичну пензију), а улогу трастија најчешће има неко предузеће.

У случају Unit trusts оснивачи, који су најчешће и корисници, дају новац трастију да купује хартије од вредности с циљем уласка на берзу уз релативно низак ризик. Трасти је најчешће нека траст компанија. Менаџери траст компаније купују хартије од вредности на којима право својине припада тој компанији. Корисници унапред плаћају цену по комаду (unit price – зато се и зове unit trust) коју одређује менаџер у складу са вредношћу тих хартија на тржишту. Приход од

---

42 Mental Health Act 1983, s. 95,96.

43 Trustee Act 1925, s. 33. Tettenborn, A., The trust in business: Property and obligation in England, XV Congrès Internationale de Droit Comparé (La fiducie face au trust dans les rapports d'affaires), Bristol, 1998, стр. 36 – 37.

44 Исто, стр. 38.

хартија од вредности, умањен за накнаду која иде менаџеру компаније, добијају корисници, пропорционално броју јединица – комада које имају⁴⁵.

Неко ко жели да инвестира у хартије од вредности не мора да оснује unit trust, већ може да купи акције од инвестиционе компаније која се бави улагањем хартија од вредности. Ове компаније се називају investment trusts, мада оне у свом пословању не користе траст⁴⁶.

Даље, траст може да се користи као замена за предузеће. У ту сврху установљава се Business trust⁴⁷ (пословни траст). Предузеће се преноси на трастија који управља њиме у интересу корисника чији је положај сличан оном који имају акционари друштва. Корисници су, истовремено, и финансијери друштва⁴⁸.

Акционари једног предузећа могу пренети акције трастију да би остваривали своје интересе на скупштини акционара. На пример, да би створили уједињени блок акција који би им обезбедио већи утицај на скупштини акционара или да би се сазвала ванредна седница скупштине акционара⁴⁹. У такве сврхе користи се Voting trust (Траст ради гласања).

Траст се употребљава и приликом финансирања великих и скуких пројеката (Project financing), као што је набавка авиона за линијску пловидбу. У таквим пројектима ће у својству зајмодавца учествовати више банака. Тада је непрактично да се обезбеђење одређује за сваког појединачног зајмодавца. Зато се обезбеђење у целини додељује трастију чувару који ће га држати у трасту за сваког зајмодавца.⁵⁰

Client accounts (Раčуни клијената). Ако лице А (адвокати, агенти за продају непокретности, берзански посредници) у обављању своје делатности има свој службени или приватни рачун и посебни рачун клијената, онда то лице новац на рачуну клијената држи у трасту у њихову корист⁵¹. Тиме се отклања ризик могуће преваре или инсолвентности лица А. То је основна карактеристика

45 Hayton, D. J., *English Trusts and their Commercial Counterparts in Continental Europe*, Extending the boundaries of trusts and similar ring – fenced funds, The Hague, 2002, стр. 35.

46 Tettenborn, A., нав. дело, стр. 54 – 55. Упореди са Гамс, А., нав. дело, стр. 308.

47 У САД познат као Massachusetts trust. О томе види више код Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 40 и Владетић, С., *Фидуција у римском праву и савремени фидуцијарни послови*, Београд, 2010, стр. 229 – 230.

48 Гамс, А., нав. дело, стр. 308.

49 Tettenborn, A., нав. дело, стр. 63

50 Tettenborn, A., нав. дело, стр. 57. Hayton, D. J., нав. дело, стр. 36.

51 Агенти за продају непокретности, адвокати и берзански посредници имају законску обавезу да држе новац клијената на таквим рачунима. Solicitor Act 1974, ss. 32 – 33; Financial Services Act 1986, s. 55; Estate Agent Act 1979, s. 13.

траста према којој било ко може отворити рачун у своје име и држати га у трасту за другог⁵².

На крају ћемо нешто рећи и о добротворним трастовима (Charitable trusts). Добротворним сврхама би требало сматрати оне сврхе које су од великог значаја за једну друштвену заједницу. То је: помагање сиромашнима, побољшање образовања, унапређивање вере и друге сврхе које су корисне за друштвену заједницу, а не могу се сврстати у претходне три категорије⁵³. Циљ траста мора бити дозвољен, иначе траст неће важити⁵⁴. Уколико циљ добротворног траста није јасно изражен, то неће довести до укидања траста, већ тада суд има овлашћење да имовину намени у конкретну добротворну сврху која је најприближнија сврси коју је сетлор првобитно одредио. То је су – *grèss* доктрина⁵⁵. Код добротворног траста, као и код приватног, трасти има обавезу да оствари сврху због које је траст закључен. Међутим, код приватног траста о томе воде рачуна бенефицијари, а код добротворног Круна, преко јавног тужиоца⁵⁶.

Еластичност траста

Из досадашњег излагања видели смо да се траст може јавити у различитим облицима који служе различитим сврхама које међусобно немају никакве сличности. Овде су наведене само оне важније, а Фречер (Fratcher)⁵⁷ наводи чак 26 сврха траста. Међутим, сврхе у које се може употребити траст су неисцрпне. Набрајање сврха траста би изгледало као и набрајање свега онога што власник може да уради са својом ствари. Зато Мејтленд (Maitland) за траст каже: „То је институт велике еластичности и општости; еластичан и општ као уговор. Ово можда представља најважније достигнуће енглеских правника”⁵⁸.

Да је Мејтленд у праву показују примери земаља које су прихватиле траст, као што су: Шкотска, Квебек, Луизијана, Цејлон (Шри Ланка), Јужно Афричка Република и неке земље Латинске Америке⁵⁹. Такође, Лихтенштајн и Француска су, подстакнути интензивном сарадњом са земљама англосаксонског правног система, озакониле фидуцију која умногоме подсећа на траст⁶⁰.

---

52 Hayton, D. J., нав. дело, стр. 37.

53 Martin, J., нав. дело, стр. 381 – 382.

54 Гамс, А., нав. дело, стр. 309.

55 Pettit, P. H., нав. дело, стр. 199; Martin, J., нав. дело, стр. 450 – 451.

56 Tettenborn, A., нав. дело, стр. 39 – 40.

57 Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 3 – 5.

58 Maitland, F. W., Equity, стр. 23.

59 Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 93 – 104.

60 Лихтенштајн је, као једина земља у Европи, извршио свеобухватну рецепцију англоамеричког траста. Закон о привредним друштвима (Gesetz über Personen – Gesellschaftrecht, односно PGR), који је ступио на снагу 1926. године, регулише фидуцију (*treuhand*) и пословни

Који су разлози еластичности траста? Оснивач траста може трастију поверити велика овлашћења у погледу управљања и одлучивања. Тако трасти може имати овлашћење да из једне групе лица одабере бенефицијара и да одабере време када ће му исплатити приходе (као у случају discretionary trust – дискрециони траст). Али, трастијева овлашћења оснивач траста може и ограничити. Тако, оснивач може дати упутства трастију како да инвестира имовину траста и у којој мери или да одреди време када је трасти дужан да положи рачун и информише бенефицијаре⁶¹. С друге стране, нити би оснивач поверио толика овлашћења трастију, нити би траст био толико широко примењиван без осигураног правног положаја бенефицијара о коме смо претходно говорили. Дакле, траст карактерише уравнотежен правни положај трастија и бенефицијара.

Такође, у погледу предмета траста, као и његових учесника, траст представља еластично правно средство.

С обзиром на то шта све може бити предмет траста (покретне и непокретне ствари, службености, новац, бестелесне ствари као што су акције, обвезнице, менице, полисе осигурања, потраживања, робне марке, ауторска права, итд.), можда је најбоље рећи да све што може имати новчану вредност може бити предмет траста, уз једно важно ограничење. Имовина која се преноси у траст мора бити одређена. Интерес у имовини који још није настао не може бити предмет траста (будући род њиве, плате које ће бити зарађене у будућности, акције предузећа које ће бити стечене у будућности⁶²).

Оснивач и трасти може бити свако пословно способно физичко лице и правно лице. Бенефицијар може бити било које физичко или правно лице. То може бити и лице које још не постоји у време настанка траста, али за које постоји извесност да ће настати⁶³.

Оснивач траста не мора увек одређивати број трастија, трајање њихове функције и разлоге за њихов избор и смену. Он се на пример, може ограничити само на избор бенефицијара, при чему и он може бити један од њих. Траст је еластичан и у смислу што се за његово оснивање, углавном, не траже неки посебни услови. Писана форма тражи се у случајевима када је предмет траста земља и кад се траст оснива путем тестаментa, мада странке користе писану форму да би имали доказ о датуму оснивања и о условима траста.

траст. Закон о привредним друштвима регулише фидуцију у члановима 897 – 932. Овом закону је придодат закон о пословном трасту који је донет 1928. године. Пословни траст је регулисан чланом 932а, параграфи 1 – 170. 2007. године, Такође, и Француска је 2007. године законски регулисану фидуцију (Закон број 2007-211) која врши функције сличне англосаксонском трасту. Одредбе овог закона уврштене су у Француски грађански законик (чланови 2011 – 2031).

61 Becker, R., нав. дело, стр. 21.

62 Fratcher, F. W., нав. дело, стр. 28.

63 Гамс, А., нав. дело, стр. 306.

На крају, и са аспекта историјског развоја траст представља еластично правно средство. Као производ правичног права, траст је настао из потребе да се средњовековни формализам прилагоди потребама живота. Дакле, он није производ никаквих теоријских конструкција, већ практичних потреба. Управо то му је удахнуло дуговечност и широку употребу, те ће још дуго бити предмет интересовања правника како континенталног, тако и англосаксонског правног система.

Doc. Srđan Vladetić, LL.D.

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Kragujevac

The Basic Characteristics Of Trust In Common Law

Summary

Trust is an original institute of English law which was established under the reign of Henry VIII, in the 16th century. Originally developed from the medieval institute of usa, this institute adjusted the formalism of the time to the real needs. It is not a result of some theoretical constructions but of practical needs. The essence of this institute is the conception according to which the trustee is the nominal owner that manages and disposes of the object put in his/her trust in favor of the beneficiary, who is the real owner or user. The basic characteristics of trust are: a balanced legal position of the trustee and the beneficiary, and a lack of strict limitations regarding the trust property and participants. These characteristics have had a significant impact on its elasticity, longevity and multiple applications. For these reasons, the institute of trust is still interesting to lawyers from the Anglo-Saxon as well as from the European-Continental legal system, particularly having in mind the proactive economic cooperation between the countries from these two legal systems.

Key words: *trust, divided ownership, types of trust, elasticity of trust.*